

UTLENDINGSNEMNDA
UNE

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres referanse
13/7353-UMV

Vår referanse
14/00414-27

Dato
23.02.2015

Unntatt offentlighet
OFFL § 15 EksterlInte

Utlendingsnemndas kommentarer til FoU-rapport: Forfølgelse basert på religion og tilhørighet til sosial gruppe (seksuell legning) – praksis i UDI og UNE etter Høyesteretts dom av 29. mars 2012

I. Innledning

Vi viser til advokat Cecilie Schjativets rapport «Forfølgelse basert på religion og tilhørighet til sosial gruppe (seksuell legning) – praksis i UDI og UNE etter Høyesteretts dom av 29. mars 2012». Vi viser videre til departementets e-post 16.02.15, hvor departementet ber om Utlendingsnemndas (UNE) synspunkter på funn og anbefalinger i rapporten, herunder hvordan UNE eventuelt vil følge opp de anbefalinger som gis.

Som rapporten og kanskje også våre kommentarer illustrerer, byr disse sakene på en del problemstillinger som det er viktig å få belyst. UNE er opptatt av at forskere og allmenheten bør ha innsyn i UNEs praksis, uansett område, da det er viktig for den demokratiske kontrollen av UNE og for vår del kan fremme tillit og avdekke punkter hvor vi kan forbedre oss. Rapporten er i så måte et bidrag til UNEs kvalitetssikringsarbeid.

Vi har merket oss rapportskrivers anbefalinger til UNE. Vi er allerede i gang med å etablere kontakt med ulike kristne miljøer for å utarbeide nye spørsmål som kan stilles i nemndmøter som gjelder konvertittsaker (jf. anbefaling på side 13 i rapporten). Vi vil også gå gjennom de interne notatene som omtales i rapporten med sikte på om det bør gjøres endringer på bakgrunn av rapportskrivers funn og merknader. UNE har for øvrig en ambisjon om at praksisnotater og andre faglige notater til bruk i saksbehandlingen skal være rimelig oppdatert, og er i ferd med å revidere flere slike.

Vi kommer tilbake til enkelte andre anbefalinger i det følgende. Øvrige anbefalinger må vi få komme tilbake til etter at vi har presentert rapporten for UNEs nemndledere og sekretariat, og drøftet innholdet med dem.

UNE har bistått rapportskriver for at resultatet skal bli best mulig. Vi understreker at UNE tar rapporten på alvor, men vi er nødt til å påpeke at en del anbefalinger og utsagn i rapporten bygger på misforståelser av UNEs praksis.

UTLENDINGSNEMNDA

Besøksadresse: Stenersgata 1 B/C
Postboks 8165 Dep. 0034 Oslo

Tlf: 21 08 50 00 Faks: 21 08 50 01
Internett: <http://www.une.no>

Org.nr: 9820 19095
Bank: 7694.05.02302

Etter å ha lest rapporten og samarbeidet med Schjotvet under arbeidet med rapporten, konstaterer vi at UNEs vedtak og notater på flere punkter blir tolket annerledes enn tekstene er ment, og annerledes enn vi selv forstår og bruker dem. Flere sitater fra vedtak er tatt ut av sin sammenheng, og begrunnelsen for andre vedtak er gjengitt på en måte som er lite dekkende for innholdet. Disse forhold er dessverre egnet til å svekke rapportens læringsverdi.

Misforståelser av hva som er UNEs praksis kan ha sammenheng med at noen av de vedtak rapportskriver har lest eventuelt etterlater et for stort rom for tolkning av hva som er ment. På samme måte som med andre juridiske tekster, vil et vedtak ikke alltid være utvetydig eller uttømmende formulert, og det vil alltid måtte tolkes. Selvsagt vil det også kunne finnes vedtak som ikke er tilstrekkelig godt begrunnet. Feil kan skje i UNE som i andre forvaltningsorganer.

Uavhengig av hva som er årsaken til misforståelser av UNEs praksis og notater, vil vi se over standardtekster/maler og andre relevante tekster/undervisningsmateriell med tanke på forbedringer. Det er naturligvis et mål at UNE alltid skal treffe riktige og forståelige vedtak.

Før vi går nærmere inn på innholdet i rapporten, vil vi understreke:

1. UNE pålegger ingen å opptre diskret for å unngå forfølgelse ved retur.
2. UNE forholder seg lojalt til Høyesteretts dom i Rt. 2012/494 («homofilisaken»).
3. UNE anvender samme metodikk som norske domstoler når vi vurderer asylsaker.

Vi gjør oppmerksom på at enkelte sidehenvisninger nedenfor kan være feilaktige, idet vi i skrivende stund ikke fått en endelig versjon av rapporten.

UNE vil i det følgende kommentere særlig følgende punkter:

- Kildegrunnlaget. UNEs praksis
- Rettslige utgangspunkter
- Konvertitter
- LHBTI-personer
- Betydningen av saken «Y og Z mot Tyskland» (2012)
- Svensk praksis
- Bør trinn for trinn-metoden anvendes i andre beskyttelsessaker? Konsekvenser

II. Kildegrunnlaget. UNEs praksis

1. Praksisnotater

Det står på side 23-25 i rapporten at UNE skal ha ment at UNEs praksisnotater ikke er relevante for å beskrive praksis. Ifølge rapporten skal UNE mene at *«dersom en skal si noe om UNEs praksis må en gjennomgå vedtakene og ikke praksisnotatene. UNE fremholdt at hva som utgjør UNEs praksis bare kunne baseres på gjennomgang av vedtakene (det representative utvalget), og ikke på en vurdering av hva som stod i praksisnotatet.»*

Dette må bero på en misforståelse. Praksisnotater beskriver UNEs praksis. Bakgrunnen for at UNE overfor rapportskriver har understreket betydningen av å lese UNEs vedtak, var at hun i møter med referansegruppa, hvor UNE deltok, opplyste at hun ville bruke generelle informasjonsnotat og utredninger fra ansatte i UNE til å beskrive praksis, fremfor å foreta en bred og grundig gjennomgang av UNEs vedtak (slik mandatet la opp til, jf. departementets brev 23.05.14 til UDI). Det var i den forbindelse UNE presiserte at rapportskriver primært burde undersøke hva UNE skrev

i sine vedtak, og at praksis burde beskrives på grunnlag av vedtakene. UNE har ikke sagt eller ment at UNEs praksisnotater ikke er en relevant kilde for å forstå UNEs praksis.

Et praksisnotat vil beskrive UNEs praksis, men ikke «avklare» praksis slik en retningslinje kan avklare det samme. Dvs. at et praksisnotat skal ligge innenfor rammene av den praksis som beskrives. Et praksisnotat skal ikke gi anvisning på at UNE skal eller bør endre eller presisere sin praksis. Hvis praksis ikke er «satt», er det ikke noe å redegjøre for. Dette var tilfellet med praksisnotatet om LHBTI-saker. Da notatet ble skrevet i 2013, hadde UNE kun truffet ett vedtak hvor årsakskravet var vurdert.

UNE har videre vist til at praksisnotater må leses i lys av det tidsrommet vedtakene er hentet fra. UNE har i denne sammenheng påpekt at Schjatvet etter vår oppfatning har lagt for stor vekt på praksisnotatet om religion i sitt arbeid med rapporten. Dette notatet er fra 2009, og dermed lite egnet til å beskrive praksis for tidsrommet 2012-2014, som var gjenstand for undersøkelsen. De prinsipielle rettslige utgangspunktene gjelder riktig nok fortsatt, men praksisnotatet reflekterer ikke nødvendigvis de konkrete og landspesifikke vurderinger som kommer til uttrykk i UNEs praksis for perioden 2012-2014. Praksisnotatet om LHBTI-saker er som nevnt fra april 2013, og dekker således bare deler av perioden som skulle være gjenstand for undersøkelse.

Begge notater følger vedlagt.

2. Andre notater

Seniorrådgiver Øyvind Dybvik Øyen i UNE skrev i 2013 et kort informasjonsnotat til en asylseksjon om de rettslige utgangspunktene for vurderingen av forfølgelse på grunnlag av religion. Det står på side 64 i rapporten at dette notatet ikke omtaler EU-domstolens bruk av begrepet «grunnleggende for søkers religiøse identitet» i dommens avsnitt 70. Dette skyldes at notatet skal gi en kortfattet oversikt over religionsfriheten og ulike former for forfølgelse på religiøst grunnlag. Notatet tar for seg domstolens konklusjoner, men går ikke inn i enkelheter ved dommen. På bakgrunn av rapportskrivers merknader, vil vi vurdere om informasjonsnotatet bør bygges ut. Notatet følger vedlagt.

For øvrig står det på side 61 i rapporten at UNE «*utover dette [har] opplyst at notatet ikke har et bestemt formål i saksbehandlingen til UNE.*» UNE har i flere e-poster og møter med rapportskriver vist til at notatet er et generelt informasjonsnotat til sekretariatet.

3. Utvalget av saker

UDI besluttet at Schjatvet skulle gjennomgå 100 saker, hvor avslagsvedtakene skulle følges opp og gjennomgås i UNE. UDI hadde avslått 63 søknader, hvorav UNE hadde klagebehandlet 60 av disse. Dvs. at i 60 av disse sakene ble vedtak både fra UDI og UNE gjennomgått. Av de 60 sakene var det omtrent 30 LHBTI-saker og 30 konvertittsaker.

UNE ga tidlig uttrykk for at vår portefølje i større grad burde være representert i gjennomgangen. Et utvalg på 60 saker er lite sammenlignet med totalomfanget på 669 saker.

For å komme UNE i møte, ble det besluttet at UNE skulle finne frem til et lite, men representativt, utvalg av konvertitt- og LHBTI-saker (15 LHBTI-saker og 13 konvertittsaker). Dvs. at Schjatvet har sett nærmere på 88 saker som er forholdsvis jevnt fordelt mellom de to ulike porteføljene. Hun har imidlertid kun sett nærmere på 28 saker der anførsel om konvertering og LHBTI-tematikk i all hovedsak kom på spissen i klageomgangen.

Rapporten foretar en fullstendig gjennomgang av UDIs praksis, men går altså gjennom et begrenset utvalg av UNEs saker. På side 22 i rapporten drøftes det om et utvalg på 13 saker «av de ca. 360» kan anses representativt. Det korrekte antall konvertittsaker, som inkluderer både klagevedtak og svar på omgjøringsanmodninger, er 557. Når UNE har funnet 557 saker, har vi forsøkt å identifisere individer som har hatt saken til behandling i UNE i denne perioden. Det tallet det vises til i dette punktet i rapporten (ca. 360) omfatter kun omgjøringsanmodningene, og gir således ikke det fulle bildet av porteføljens omfang i UNE.

III. Rettslige utgangspunkter

1. Diskresjon

Det er et grunnleggende prinsipp i norsk og internasjonal rett at ingen kan pålegges å skjule sin identitet eller oppfatning for å unngå forfølgelse. Det gjelder ikke bare i saker om religion eller seksuell orientering, men i alle saker om politisk oppfatning, sosial tilhørighet, kvinners rettigheter, etnisitet osv. Norske utlendingsmyndigheter skal derfor ikke vurdere hvordan søkeren *bør* opptre for å unngå forfølgelse. Det som skal vurderes, er *hva han faktisk kommer til å gjøre*, og *hva han faktisk kommer til å risikere*. Det er den faktiske risikoen UNE skal vurdere, og beskytte mot.

Formålet med flyktningretten er å beskytte mot en konkret og reell fare for forfølgelse, ikke en teoretisk sådan. Hvis utlendingsmyndighetene tror at søkeren kommer til å utføre handlinger som medfører en slik fare, kan det ikke forventes at han skal avstå fra slike handlinger. Da vil han ha rett til asyl. Det at han i realiteten har mulighet til å avstå fra slike handlinger, er ikke relevant for vurderingen.

Noen vil kanskje anta at UNE pålegger et krav om diskresjon så lenge søkeren ikke kan leve som han vil - eller som han har rett til - i hjemlandet. Men det er viktig å være klar over at flyktningretten og menneskerettighetene har to ulike formål. Menneskerettighetene skal sikre at en person kan leve på samme måte i hjemlandet som i f.eks. Norge. Det gjør ikke flyktningretten. Den skal beskytte mot en reell fare for *forfølgelse*. Det er en menneskerett f.eks. å kritisere myndighetene i hjemlandet, delta i opposisjonspartier eller misjonere og utøve sin tro i det offentlige rom. Men det sentrale spørsmålet i asylsaker er *hva søkeren faktisk kommer til å gjøre og dermed risikere*. Det er den faktiske risikoen asylinstuttet skal gi beskyttelse mot.

Prinsippet om at ingen kan pålegges å leve diskret har bred støtte i statspraksis og juridisk teori. James Hathaway påpekte i *The Law of Refugee Status* (1991) på side 150 at ingen kan henvises til å unngå forfølgelse «by keeping silent». Prinsippet har senere blitt gjentatt i statspraksis, sml. *Lærebok i utlendingsrett* (2013) side 236-237, 248, og 271-274.

Dette prinsippet kommer blant annet til uttrykk i Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2012 s. 494 («homofilisaken»). I første halvdel av avsnitt 57 vurderer Høyesterett hva søkeren kommer til å gjøre ved retur, og slår fast at han vil ha en velbegrunnet frykt hvis han kommer til å leve åpent og dermed risikere forfølgelse, selv om han kan unngå forfølgelse ved å skjule sin legning.

Prinsippet kommer også til uttrykk i EU-domstolens avgjørelse i *Y og Z mot Tyskland* fra 2012, som er omtalt i rapporten. Domstolen påpeker at man skal foreta en konkret og fremtidsrettet vurdering av risikoen uten å pålegge noen form for diskresjon. Domstolen sier i sin konklusjon punkt 2 at søkeren vil ha en velbegrunnet frykt for forfølgelse *hvis* («if») man mener at det er rimelig å tro, i lys av hans personlige omstendigheter, at han ved retur til hjemlandet kommer til å («will») utføre religiøse handlinger som kommer til å («will») utløse en reell risiko for forfølgelse. I denne vurderingen kan man ikke med rimelighet forvente at søkeren avstår fra slike handlinger for å unngå forfølgelse.

Man må altså vurdere om det er rimelig å tro, ut fra sakens konkrete omstendigheter, at søkeren ved retur til hjemlandet kommer til å utføre handlinger som vil utsette ham for en reell risiko. Hvis det er tilfelle, kan det ikke forventes at han avstår fra slike handlinger. Dette er helt i tråd med UNEs praksis.

I rapporten skilles det ikke klart mellom prinsippet om ikke-diskresjon, som bl.a. fremkommer av første halvdel av avsnitt 57 i Rt. 2012/494, og den årsakslære (metode) som beskrives i andre halvdel av avsnitt 57 og hele avsnitt 58. Dermed kan man få det inntrykk at uttalelser og avgjørelser som støtter prinsippet, også støtter metoden. Men det er forskjell. *Prinsippet* har bred oppslutning i statspraksis og teori, mens *årsakslæren* med vurderingstemaet «sentral årsak» eller «a material reason» har relativt liten støtte i statspraksis og internasjonal rettspraksis.

UNE har ikke funnet noen avgjørelser fra andre land enn Norge og Storbritannia som har den samme metoden med vurderingstema «sentral årsak» eller «material reason». Det nærmeste man kommer er Finland og Sverige, som har en variant av denne metoden. Også UK Home Office anbefaler en variant av metoden i visse saker om konvertering, se nedenfor.

Svenske myndigheter har opplyst til UNE at de snart vil endre sine retningslinjer. Heller ikke EU-domstolen oppstiller en slik årsakslære i Y og Z mot Tyskland, til tross for at årsakslæren er en tolkning av vilkåret «velbegrunnet frykt» og EU-domstolen tolket dette vilkåret i dommen.

UK Home Office publiserte i desember 2014 et «Information and Guidance»-notat om kristne og konvertitter fra Iran. Her anbefales at dersom en person vil leve diskret ved retur pga. sin religion, må «the reasons for such discretion» vurderes («be considered») i lys av HJ (Iran).¹ Men UK Home Office oppstiller et annet vurderingstema enn i HJ (Iran). UK Home Office har også publisert et «Country Information and Guidance»-notat om kristne og konvertitter fra Pakistan.² Notatet er fra februar 2015. I dette notatet oppstilles ikke det samme vurderingstema som i notatet om kristne og konvertitter fra Iran. UNE er ikke kjent med hvorfor UK Home Office ikke opererer med samme vurderingstema i disse to notatene. Det vurderingstema som skal anvendes i saker fra Iran, skiller seg også fra det britiske domstoler anvender i konvertittsaker fra Kina.

2. Er UNEs vurderinger av normativ art?

I rapporten tar Schjotvet til orde for at UNEs vurdering av hvordan en asylsøker vil opptre ved retur, er av normativ art. Vi viser f.eks. til side 9, hvor det heter: «*Det som fremstår som mer klart er at UNE pålegger en viss diskresjonsplikt ved retur. Mappegjennomgangen ga eksempler på at UNE forventer at konvertitter som returnerer til Iran foretar visse tilpasninger i måten de praktiserer sin tro og at det å måtte tåle slike begrensninger ikke utgjør forfølgelse. Funnet står i strid med det UNE anfører i sitt praksisnotat der det står at de kun foretar en faktisk vurdering om hva søker antas å ville gjøre ved retur, og ikke en normativ vurdering.*»

Dette standpunktet bygger på en misforståelse av UNEs praksis. UNEs vurderinger baserer seg på hvordan klageren rent faktisk vil opptre ved retur. Vil han fortelle sine omgivelser i hjemlandet at han har forlatt islam, eller vil han la være? Vil han misjonere ved retur, eller vil han la være? Osv. Vurderingen av hvordan klageren vil utleve sin religion ved retur, baserer seg på en sannsynlighetsvurdering, ikke en normativ vurdering av hvordan han kan eller bør utøve sin religion for å unngå forfølgelse. Dvs. at UNE ikke pålegger noen å leve diskret.

UNE tar utgangspunkt i hvordan klageren har praktisert og utøvd sin tro i Norge. Dette er egnet til å kaste lys over hvordan han eventuelt vil praktisere sin tro i hjemlandet. Klagerens egen forklaring om dette står sentralt. Videre legger UNE vekt på uttalelser eller forklaringer fra prester, forstandere

¹ Country Information and Guidance Iran: Christians and Christian Converts, December 2014 pkt. 1.3.5.

² Country Information and Guidance Pakistan: Christians and Christian Converts, February 2015.

eller andre i klagerens menighet. Også andre forhold tillegges vekt. Vi kommer tilbake til dette nedenfor.

IV. Konvertitter

1. Konvertittsaker fra Iran

Konvertittsakene utgjør en vesentlig del av UNEs klagesaker fra Iran. UNE hadde 212 konvertittsaker i 2013, og 123 saker pr. 17 september i 2014. Dette gir en andel på hhv. 29% og 21% av innkomne saker. Det er ikke helt treffende når det står i rapporten nederst på side 12 at *«konvertittanførselen utgjøre [sic] en meget liten del totale [sic] innkommende tallet på søkere fra Iran.»*

I disse sakene skal UNE avgjøre om klageren risikerer forfølgelse på grunn av sin religion ved retur til hjemlandet. Dette er en konkret og fremtidsrettet risikovurdering. Spørsmålet er hva klageren rent faktisk kommer til å gjøre og risikere. Hvis det er rimelig å tro at han kommer til å utøve sin religionsfrihet på en bestemt måte (f.eks. ved å misjonere), og derved risikere forfølgelse, vil han ha rett til asyl. UNE verken kan eller vil vurdere om klageren *bør* opptre på en annen måte for å unngå forfølgelse. Det at han i realiteten har mulighet til å unngå forfølgelse ved retur ved å opptre på en bestemt måte, er ikke relevant.

Etter vår oppfatning fremgår dette både av UNEs vedtak, riktig lest, og av praksisnotatet om religion fra 2009. I praksisnotatet står det bl.a. at UNE skal vurdere *«hvordan religionsutøvelsen vil gi seg uttrykk i hjemlandet. Dette er ikke en normativ vurdering som pålegger en bestemt adferd, f.eks. å skjule sin religion, men en konkret vurdering av hvordan konvertitten antas å ville utøve sin religion.»*

UNE foretar i sin praksis en *«konkret vurdering av sannsynligheten for at klageren vil utøve sin religion på en måte som kan medføre risiko for forfølgelse ved en retur til Iran.»* UNE skriver i sine konvertittvedtak for Iran at det skal foretas en *«konkret sannsynlighetsvurdering av hva han rent faktisk kommer til å gjøre»*, og *«ikke en normativ vurdering av hva han kan gjøre eller med rimelighet bør gjøre for å unngå forfølgelse.»* Det er en slik vurdering UNEs beslutningstakere foretar.

UNE har som nevnt skrevet et kort informasjonsnotat om de rettslige utgangspunktene for vurderingen av forfølgelse på grunnlag av religion. Det understrekes i notatet at søkeren ikke kan pålegges noen form for diskresjon. Det skal ikke foretas noen *«normativ vurdering av hva han kan gjøre eller med rimelighet bør gjøre for å unngå forfølgelse. Hvis han kommer til å praktisere sin religion og dermed risikere forfølgelse, vil han ha rett til flyktningsstatus. Nemnda kan ikke kreve at han skal holde en lav profil eller dempe sin aktivitet. [] Tanken om at klageren må skjule sin religion for å unngå forfølgelse har blitt avvist av de aller fleste stater, UNHCR og juridisk teori. Det ble også avvist av EU-domstolen i Y og Z fra 2012.»*

I rapporten uttaler Schjotvet at UNE opererer med en viss diskresjonsplikt i sine vedtak for konvertitter fra Iran. Det er vist til et likelydende avsnitt i to konvertittvedtak på side 15 og 83 i rapporten. Begge vedtak gjelder Iran. Avsnittet lyder:

«UNE er klar over at klageren ikke nødvendigvis vil kunne delta i gudstjenester som i en alminnelig norsk kirke, og heller ikke i større kristne fellesskap i Iran. Derimot mener UNE at det vil være mulig for en konvertitt å oppsøke andre likesinnede kristne og delta i et kristent fellesskap på samme måte som flertallet av kristne konvertitter i Iran. I betraktning av de sosiokulturelle rammene som gjelder i Iran vil det kunne være enkelte begrensninger på måten han kan utøve sin tro, men ikke i en slik grad at det kan anses som forfølgelse. Begrensningen vil først og fremst

gjelde muligheten til å misjonere overfor muslimer og nødvendigheten av å være noe tilbakeholden med å fremheve kristne symboler i det offentlige rom. På bakgrunn av hva som er opplyst om hvordan klageren har utøvd sin kristne tro i Norge vil han uten noen større tilpasning av sin tro kunne fortsette leve som kristen i Iran uten å risikere forfølgelse.»

(Rapportskriver har ikke angitt hvilke vedtak det gjelder, men det dreier seg trolig om et vedtak av 17.02.2014 og et vedtak av 08.04.2014.)

I begge vedtakene redegjør UNE for den generelle situasjonen og risikoen for konvertitter i Iran. Det blir lagt til grunn at konvertering ikke i seg selv medfører forfølgelse, men at konvertitter som har en ledende stilling i et kristent miljø, som har utadrettet misjonerende aktivitet eller på annen måte er sterkt profilert i Iran, kan risikere forfølgelse. Deretter blir det vurdert om klagerne kommer til å ha en slik aktivitet eller rolle ved retur til Iran. Dette er en konkret og fremtidsrettet vurdering. Vurderingen er blant annet basert på opplysninger om hvordan klagerne har praktisert sin tro i Norge. Etter en konkret vurdering finner UNE at det ikke er sannsynlig at de kommer til å ha en misjonerende, ledende eller utadrettet kristen aktivitet ved retur. UNE legger derfor til grunn at de ikke risikerer forfølgelse på grunn av sin fremtidige posisjon eller aktivitet.

Deretter påpeker UNE i det aktuelle avsnittet at klagerne heller ikke kommer til å risikere forfølgelse i form av generelle begrensninger av religionsfriheten. Avsnittet beskriver de faktiske begrensningene i søkerens religionsfrihet. Hensikten er å vurdere om begrensningene er så alvorlige at de i seg selv utgjør forfølgelse. Dette er i tråd med EU-dommen i *Y og Z mot Tyskland*. UNE skal ikke bare vurdere om søkeren risikerer konkrete overgrep fra myndighetene på grunn av sin tro, men også om totaliteten av de begrensninger - det samlede trykket - som søkeren utsettes for, kan utgjøre forfølgelse. Som domstolen påpeker i avsnitt 64, må man vurdere «all kinds of acts» som begrenser religionsfriheten for å avgjøre om de «by their nature or repetition» er så alvorlige at de utgjør forfølgelse. Det avgjørende er «the nature of the repression inflicted on the individual and its consequences», jf. avsnitt 65.

UNE konkluderer med at begrensningene på religionsutøvelse i Iran ikke i seg selv utgjør forfølgelse. Som EU-domstolen påpeker i avsnitt 61 skal det nokså mye til, sml. House of Lords, Ullah (2004) og EMD i *Z og T mot Storbritannia* (2006) om krenkelser av religionsfriheten som grunnlag for hhv. asyl og beskyttelse. UNE legger blant annet til grunn at begrensninger i adgangen til å misjonere ikke er forfølgelse. Dette er i tråd med departementets uttalelser i Ot.prp. nr. 75 (2006-2007) s. 84 at om at en krenkelse av religionsfriheten i form av begrensninger i adgangen til å drive misjonering i hjemlandet, ikke uten videre gir rett til internasjonal beskyttelse. Det er vanskelig å se at slike betraktninger kan tas til inntekt for et diskresjonskrav.

Hvis det var slik som det hevdes i rapporten - at UNE opererer med et diskresjonskrav - måtte UNEs vedtak bli underkjent av domstolene. Ikke bare fordi de ville være i strid med utlendingsloven og grunnleggende prinsipper i norsk og internasjonal rett, men også fordi de ville være i strid med de rettssetninger UNE legger til grunn.

Hvordan har så norske domstoler vurdert UNEs vedtak?

Høyesterett har ikke behandlet noen konvertittsaker fra Iran, men Borgarting lagmannsrett har truffet åtte avgjørelser fra 29. mars 2012 og frem til i dag.³ Lagmannsretten har full prøvingsrett i

³ Lagmannsrettens dom av 08.01.2015 (LB-2014-50021) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 02.01.2015 (LB-2013-179688) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 06.10.2014 (LB-2013-112800), lagmannsrettens dom av 01.07.2014 (LB-2013-149889) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 06.01.2014 (LB-2012-96733) – UNE ikke medhold, lagmannsrettens dom av 20.12.2013 (LB-2013-50622) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 26.09.2013 (LB-2012-147989) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 19.11.2012 (LB-2010-134086) – UNE medhold. I tillegg kan vi nevne lagmannsrettens dom av 12.06.2013

asylspørsmålet og kan kontrollere alle sider av vedtaket, dvs. både UNEs rettslige og faktiske vurderinger. Vedtaket må være i samsvar med norsk rett og Norges folkerettslige forpliktelser, jf. utlendingsloven § 3. Er det ikke det, skal vedtaket kjennes ugyldig.

I syv av disse åtte sakene fikk staten v/UNE fullt medhold av lagmannsretten. Retten foretok de samme faktiske og rettslige vurderinger som UNE. I én av sakene fikk staten v/UNE ikke medhold, men det skyldtes at lagmannsretten vurderte *bevisene* på en annen måte enn tingretten og UNE. Lagmannsretten fant ingen feil ved UNEs lovforståelse.

Vi nevner også at tre avgjørelser har blitt påanket til Høyesterett av asylsøkerne, bl.a. med en anførsel om at lagmannsretten burde ha anvendt årsakslæren fra Rt. 2012 s. 494. De to første ankene ble nektet fremmet. Den siste anken er foreløpig ikke avgjort av ankeutvalget.

Dette viser at UNE har fått medhold i sine rettslige vurderinger og utgangspunkter i konvertittsaker. Hvis UNE hadde operert med en diskresjonsvurdering i strid med grunnleggende prinsipper, er det liten grunn til å tro at lagmannsretten - eller Høyesteretts ankeutvalg - ville ha latt det passere.

2. Konvertittsaker fra Afghanistan

I Afghanistan-porteføljen gis en utlending beskyttelse i Norge dersom konverteringen er reell.

I tidsrommet etter Høyesterettsdommen i Rt. 2012/494, har Borgarting lagmannsrett så vidt vi vet truffet syv avgjørelser, hvorav staten v/UNE fikk medhold i fire.⁴

I de tre sakene hvor UNEs vedtak ble kjent ugyldig, skyldtes det at lagmannsretten vurderte *bevisene* på en annen måte enn UNE. I motsetning til UNE fant lagmannsretten at saksøkeren hadde konvertert. I den ene saken (LB-2013-6873) var det dissens, og én av dommerne som tilhørte flertallet ga uttrykk for at han var sterkt i tvil om utfallet. I en av de andre sakene (LB-2013-5389) hadde klageren/saksøkeren giftet seg i hjemlandet på muslimsk vis etter at han først hadde fått beskyttelse pga. anførsler om konvertering. (Saken gjaldt tilbakekall av asyl.) Lagmannsretten uttalte at de hadde funnet avgjørelsen vanskelig. Ingen av disse vedtakene ble kjent ugyldig pga. feil lovanvendelse.

Det er verdt å merke seg at Borgarting lagmannsrett gjennomgående bruker den samme fremgangsmåte som UNE for å vurdere saksøkerens (asylsøkerens) troverdighet i konvertittsaker, både når det gjelder konvertittsaker fra Iran og fra Afghanistan. Bl.a. vurderer lagmannsretten saksøkerens forståelse og kunnskap, refleksjon og motivasjon for å konvertere, forholdet til familien mv.

I en av sakene nevnt ovenfor uttalte lagmannsrettens flertall at de *«ikke er uenig med UNE i at det ved vurderingen av om det foreligger en alvorlig kristen overbevisning, er naturlig å legge vesentlig vekt på søkerens kunnskap om kristendommen.»* (Mindretallet var enig med UNE også i resultatet.)⁵

(LB-2011-187540), som gjaldt avledet forfølgelse. Klageren/saksøkeren anførte at han risikerte forfølgelse pga. sine brødres konvertering. UNE fikk medhold.

⁴ Lagmannsrettens dom av 12.03.2014 (LB-2012-166185) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 04.02.2014 (LB-2013-87903) – UNE ikke medhold, lagmannsrettens dom av 03.12.2013 (LB-2012-143613) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 25.11.2013 (LB-2012-86532) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 02.09.2013 (LB-2013-41190) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 26.08.2013 (LB-2013-5389) – UNE ikke medhold, lagmannsrettens dom av 29.07.2013 (LB-2013-6873) – UNE ikke medhold. I tillegg nevner vi lagmannsrettens dom av 09.02.2015 (p.t. ikke lagt ut på www.lovdato.no). Saksøkeren/klageren anførte at han risikerte å bli forfulgt på politisk grunnlag ved retur til Afghanistan, idet han bl.a. hadde skrevet artikler om ulike samfunnsaktuelle temaer hvor han bl.a. hadde kritisert islam. Staten v/UNE fikk medhold i tingretten, men ikke i lagmannsretten. (Dommen er ikke rettskraftig.)

⁵ LB-2013-6873

Siden det å konvertere fra islam til kristendommen vil være et stort skritt for de aller fleste afghanere, har lagmannsretten i en sak uttalt at man må kunne «forvente et visst minimum av refleksjon over motivasjonen for og konsekvensene av et valg som har gjennomgripende betydning for den det gjelder og familien, om ikke i forkant av konverteringen, så i det minste i tiden etter.»⁶

Når det gjelder bruken av uttalelser, attester/dåperklæringer mv. fra folk som kjenner asylsøkeren, vises det i samme dom til følgende:

«Av samme grunn finner ikke lagmannsretten å kunne legge avgjørende vekt på forklaringene fra personer som har møtt NN i kristne sammenhenger eller vurdert hans overbevisning slik Gervin har. Også for disse vil det være vanskelig å skille personer med en genuin kristen overbevisning fra dem som opptre strategisk for å oppnå asyl. Lagmannsretten legger til grunn at NN har fremstått som oppriktig i sin kontakt med kristne miljøer, men hans engasjement må ses i lys av den verserende saken.»⁷

Dette viser at heller ikke lagmannsretten, som UNE, uten videre vil legge avgjørende vekt på uttalelser fra menigheter/prester i vurderingen av en persons religiøse overbevisning. Det må foretas en helhetsvurdering av alle bevisene i saken. Vi kommer straks tilbake til dette.

3. UNEs spørsmål til klageren i konvertittsaker. Klagerens kunnskaper

Det uttales i rapporten på side 13 at UNE i liten grad har innhentet faglig ekspertise fra praktiserende teologer ved utarbeidelsen av spørsmålene i malen til bruk for merknader i saker som skal avgjøres i nemndmøte («merknadsmalen»). Dette er ikke helt treffende.

UNEs sekretariat har skrevet en mal for nemndmøter til bruk i konvertittsaker som gjelder klagere fra Iran og Afghanistan. Spørsmålene er utarbeidet på bakgrunn av erfaringer og informasjon fra landinformasjonsrapporter/tjenestereiser, sammenlignbare saker, retningslinjer fra FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), nasjonal og internasjonal rettspraksis mv. Malen inneholder noen forslag til kunnskapsspørsmål som nemndene kan anvende hvis de ønsker det. Spørsmålsmalene er imidlertid ikke ment å gi en uttømmende liste over alt man kan spørre om i en konvertittsak.

Nemndmøtemerknadene for Afghanistan ble utformet i 2007-2008 etter den første «bølgen» av konvertittsaker fra dette landet. I den forbindelse ble det avholdt møter med flere ulike menigheter, dvs. ulike retninger innen kristendommen som kan ha ulikt syn på hva dåp er. I møtene ble menighetene gitt anledning til å gi sitt syn på hva UNE burde spørre om, og legge vekt på, ved vurderingen av om en person kan anses for å ha konvertert til kristendommen. Dette er Schjatvet gjort kjent med.

For søkere fra Afghanistan er det helt sentralt å få avklart om personen har blitt kristen, dvs. om konverteringen er reell. Ulike kristne retninger har ikke uten videre den samme oppfatning av hva «frelse», «åpenbaring» eller «født på ny» vil si. Dette er ulike begreper som kan bety forskjellige ting i ulike kristne kirkesamfunn. UNE kan derfor ikke ha en fasit eller mal for hvordan en konvertering skal se ut. Det er heller ikke alle kristne retninger som legger vekt på «åpenbaring». Det sentrale for utfallet av en konvertittsak fra Afghanistan er om klageren selv har en kristen overbevisning eller ikke. Her spiller (religiøse) følelser også en rolle, ikke bare rasjonelle tanker.

⁶ LB-2012-143613

⁷ Ibid.

Norsk rett bygger på et prinsipp om fri bevisvurdering. UNE må foreta en konkret og helhetlig vurdering av alle opplysningene i saken, jf. bl.a. Ot.prp. nr. 75 (2006-2007) s. 88 og 414. Dette er i tråd med UNHCRs anbefalinger i bl.a. *Håndbok om prosedyrer og kriterier for å fastsette flyktningers rettsstilling* pkt. 195 flg. UNHCR understreker også i sin seneste rapport om troverdighet, *Beyond Proof*, at beslutningstakeren må foreta en helhetlig vurdering av alle opplysningene i saken.⁸

På denne bakgrunn vil UNE be en anført konvertitt om å fortelle med egne ord om sitt møte med kristendommen og Gud. Spørsmålene som er formulert i veilederen/malen er ment å supplere klagerens egen forklaring. Spørsmålene som stilles i nemndmøter må tilpasses den enkelte sak. Ikke alle spørsmålene vil være skrevet ned på forhånd, men i stedet komme naturlig ut fra det klageren forklarer. UNE tar hensyn til at konvertering er en åndelig prosess, og at ulike mennesker vil oppleve dette forskjellig. UNE erfarer at klagerens fortelling om «møtet med Gud» gjerne kommer som en naturlig del av forklaringen, mens f.eks. forhold knyttet til klagerens familie mv. må klargjøres gjennom at nemnda stiller spørsmål.

På side 83 i rapporten antar Schjatvet at kunnskapsspørsmål blir tillagt vekt i Iran-saker «*antakeligvis fordi UNE anser at kunnskap kan utgjøre et forhold som er egnet til å utgjøre risiko.*» Dette er noe misforstått. UNE stiller kunnskapsspørsmål i konvertittsaker fordi man må kunne forvente at en person som hevder at han har konvertert, har visse kunnskaper om sin nye religion. En del anførte konvertitter opplyser også at de har hatt til dels omfattende opplæring i Bibelen og det kristne trosgrunnlaget. Da er det naturlig å forvente at vedkommende kan gi uttrykk for de grunnleggende sidene ved kristendommen.

4. Utvalget av UNEs saker

I punkt 6.5 i rapporten gjennomgås UNEs utvalg av konvertittvedtak. Vi vil knytte enkelte bemerkninger til analysen.

(Til orientering er det feil underoverskrifter i dette kapitlet i rapporten. I rapporten står det bl.a. punkt 6.4.1 der det skulle ha stått 6.5.1 osv.)

- 6.4.1 Innvilgelsene (5)

I punkt 6.4.1 omtales innvilgelsene. Det heter bl.a.: «*I iranersakene ble det tatt utgangspunkt i en norm som handlet om søkers grad av utadrettet virksomhet (profil og omfanget av religiøs aktivitet), som blant annet misjonering og intervju i media.*»

I alle Iran-sakene rapportskriver har gjennomgått, hvor klagen over UDIs vedtak ble tatt til følge, hadde klageren enten konvertert før ankomst Norge eller før saken ble behandlet av UDI. Dette er viktig for å forstå bakgrunnen for utfallet av sakene. I alle de tre sakene fremsto klageren som genuint kristen, og religionsutøvelsen hadde vært omfattende. Men den utadrettede virksomheten var bare ett av flere momenter i helhetsvurderingen av om klageren reelt var kristen. Det er ikke grunnlag for et resonnement om at UNE vurderer disse sakene ut fra en norm om utadrettet virksomhet.

- 6.4.2 Avslag på troverdighet i Afghanistan-sakene (4)

I punkt 6.4.2 i rapporten omtales Afghanistan-sakene som ble avslått fordi det ikke ble ansett tilstrekkelig sannsynliggjort at klageren hadde konvertert. Det heter:

⁸ UNHCR, *Beyond Proof – Credibility assessment in EU Asylum states* (May 2013), s. 12.

«I den tredje av afghanistansakene der det ble det holdt nemndsmøte ble resultatet avslag. Manglende bibelkunnskap var ikke en avgjørende faktor for avslaget. Søker hadde imidlertid konvertert etter endelig avslag som var basert på et helt annet asylgrunnlag, der han var vurdert ikke å være troverdig. Det gikk ikke frem av vedtaket hvilke spørsmål som ble stilt søker, herunder gikk det ikke frem om det var stilt direkte spørsmål om søkers åpenbaring. Søker var ressurs svak og dette må ha vanskeliggjort bevisvurderingen.»

Det er riktig at denne klageren hadde begrensede leseferdigheter og bare var i stand til å lese enkle tekster. Videre var det opplyst at han forsto lite av hva som ble sagt i gudstjenestene. Det hører imidlertid med til bildet at klageren hadde konvertert først ved fremsettelse av omgjøringsanmodning nummer to. Klagerens refleksjon knyttet til å skifte religion var skjematisk og overflatisk. Videre var det en rekke troverdighetsbrister knyttet til klagerens øvrige forklaring. Etter en helhetlig vurdering fant UNE at konverteringen ikke var troverdig.

Dersom en person har begrensede leseferdigheter og problemer med å forstå hva som blir sagt i gudstjenester, er det forståelig at det kan være vanskelig å få god kjennskap til kristendommen. Man må likevel kunne forvente at også en slik person bl.a. kan forklare hvorfor han har valgt å konvertere fra islam til kristendommen. Nettopp fordi utdanningsnivået i Afghanistan generelt er lavt, vil den åpne dialogen mellom UNE og klageren være det viktigste når en afghaner anfører at han har konvertert.

- 6.4.3 Avslag på risiko i Iransakene (4)

Det heter i punkt 6.4.3 i rapporten:

«I de 4 iransakene som ble avslått forelå gjennomgående mye dokumentasjon på søkers religiøse aktiviteter. Selv om det ble avslått på risiko hadde alle vedtakene innslag av en vurdering av søkers troverdighet.

Der søker ikke ble trodd på sin konvertering ble dette begrunnet blant annet med manglende presisjon i forklaringen om sin tro, f.eks. dersom søker snakker «ullent og i metaforer om ulike historier». Det ble forventet at en som anfører å ha en langvarig og omfattende kristen aktivitet burde ha et visst presisjonsnivå.»

I den saken rapport skriver refererer til her, hvor klageren forklarte seg ««ullent og i metaforer om ulike historier»», ga han en lite troverdig forklaring. Bl.a. visste han ikke navnet på kirken hvor han skulle ha blitt døpt. Videre var det en rekke andre momenter i saken som svekket klagerens troverdighet. For øvrig er begrunnelsen for UNEs vedtak gjengitt på en misvisende måte i rapporten.

V. LHBTI-saker

1. Rettslige utgangspunkter. UNEs praksisnotat. UNEs metode

Det står i rapporten på side 58 at UNEs praksisnotatet om seksuell orientering ikke gir en korrekt gjengivelse av årsakskravet i Rt. 2012 s. 494 avsnitt 58. I rapporten uttrykkes det derfor tvil om UNEs vedtak er basert på en riktig rettsforståelse.

UNE er ikke enig i at praksisnotatet gjengir årsakskravet uriktig. Praksisnotatet gir en nøytral beskrivelse av årsakskravet i punkt 7. UNE legger til grunn at frykten må være en «sentral» årsaksfaktor til klagerens hemmelighold, sml. avsnitt 58 i Høyesterettsdommen: «sentral for vedkommendes valg». Deretter påpekes det i notatet at Høyesterett ikke har presisert hva som ligger i «sentral». Heller ikke britisk høyesterett gir en nærmere presisering av «a material reason» i

HJ (Iran) (2010) avsnitt 82. Til sist viser notatet til Justisdepartementets tolkning av årsakskravet i departementets instruks til UDI.

Notatet kritiseres på side 57 i rapporten fordi det sier at «Høyesterett ikke skal ha presisert hva som ligger i årsakskravet, selv om førstvoterende nettopp gir en slik veiledning til dette i premiss 58.» Det uttales også i rapporten at britisk høyesterett skal ha drøftet nærmere hva som ligger i årsakskravet, jf. fotnote 88. Rapporten kritiserer ett av UNEs vedtak fordi det «*problematiserer Rt-2012-494 ytterligere ved å utlegge at britisk høyesterett heller ikke klargjør hva som ligger i «material reason»*», jf. fotnote 135.

Det er vanskelig å forstå denne kritikken. Hva som ligger i uttrykket «sentral» i avsnitt 58 i Høyesterettsdommen er ikke presisert noe sted i dommen. Heller ikke britisk høyesterett har definert uttrykket «a material reason» i den nevnte avgjørelsen eller i andre avgjørelser.

På side 14 i rapporten kritiserer Schjotvet et annet vedtak fordi årsakskravet ble beskrevet som at «*det måtte være «sentral» [sic] for søkers valg, og ikke «en sentral årsak»*». All den tid UNE her bruker samme uttrykk som Høyesterett, er det også på dette punkt vanskelig å forstå bakgrunnen for kritikken.

På side 7 og 58 i rapporten kritiseres notatet fordi det ifølge Schjotvet problematiserer Høyesterettsdommen. Hun uttaler eksplisitt på side 57 og 58 at UNE «resirkulerer» anførsler som staten ikke nådde frem med i Høyesterett. Vi kan ikke se at det er grunnlag for denne kritikken. UNE gir en nøytral fremstilling av dommen i praksisnotatet. UNE må naturligvis, som enhver rettsanvender, forsøke å fortolke uttrykket «sentral», bl.a. ved å vise til Justisdepartementets forståelse av dommen. Men UNE sier ikke noe mer enn det som følger av dommen eller departementets instruks. Når det er sagt, vil vi gå gjennom praksisnotatet på ny for å se om noe av teksten bør omformuleres.

Vi ser oss også nødt til å kommentere et utsagn på side 57 og 58 i rapporten om at UNE i en e-post 02.12.14 til Schjotvet skal ha foretatt en «utdypning av praksisnotatet». I e-posten skal UNE ha sagt at forfølgelsen må være «årsaken» til søkerens hemmelighold og ikke en «sentral» årsak, slik Høyesterett legger til grunn. «At praksisnotatet er slik å forstå bekreftes» av e-posten, heter det i rapporten. Deretter kommer det et sitat fra e-posten. Sitatet omhandler imidlertid ikke UNEs praksis eller praksisnotat. Det beskriver kun de svenske retningslinjene. Dette fremgår av e-posten og møtet med Schjotvet, som oppsummeres i e-posten. Det UNE skriver i forkant av sitatet er: «*Et tema i møtet var de svenske retningslinjene om seksuell orientering fra 2011. [] Når det gjelder de svenske retningslinjene, som siteres i avsnitt 44, er det verdt å merke seg at de krever at forfølgelsesrisikoen må være «årsaken» til søkerens hemmelighold.*»

Det anbefales på side 14 i rapporten at UNE strukturerer sine vedtak i tråd med trinn for trinn-metoden. Det er riktig at UNE ikke nødvendigvis tar stilling til klagerens seksuelle legning i LHBTI-saker, og vi vil vurdere om og ev. hvordan anbefalingen på dette punkt bør følges opp. Når det er sagt, vil vi bemerke at det ikke er forklart i rapporten hvorfor det er et problem at UNE i en del tilfeller legger til grunn at klageren har den legning han anfører uten å vurdere bevisene for dette.

Etter at Høyesterett avsa dom i homofilisaken i Rt. 2012/494, har Borgarting lagmannsrett behandlet fem LHBTI-saker.⁹ Staten v/UNE fikk medhold i fire av disse sakene, mens vedtaket i den femte ble kjent ugyldig. Dette ene vedtaket ble kjent ugyldig fordi lagmannsretten vurderte *bevisene* annerledes enn UNE.

⁹ Lagmannsrettens dom av 22.09.2014 (LB-2014-31488) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 17.09.2014 (LB-2014-31488) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 02.06.2014 (LB-2013-198957) – UNE medhold, lagmannsrettens dom av 08.07.2013 (LB-2012-28456) – UNE ikke medhold, lagmannsrettens dom av 28.02.2013 (LB-2012-1481) – UNE medhold

I flere av de nevnte dommene sies det uttrykkelig at retten ikke kan se at UNEs vedtak er beheftet med rettsanvendelsesfeil. I én av sakene ble motpartens (asylsøkerens) anke til Høyesterett nektet fremmet.¹⁰

Etter dette er det ikke grunnlag for en påstand om at UNE anvender feil metode i LHBTI-saker.

2. Praksis før Høyesterettsdommen

Det står på side 46 i rapporten at UNE hadde en uklar holdning til diskresjonskravet da saken var til behandling for Høyesterett i Rt. 2012 s. 494. Dette er ikke riktig. UNE anførte at ingen kan pålegges å holde en lav profil. Vi viser til UNEs anførsler gjengitt i avsnitt 20 og 21 i dommen, og til Høyesteretts redegjørelse i avsnitt 37.

Det springende punkt i denne Høyesterettssaken var om norske utlendingsmyndigheter måtte anvende den siste delen av metoden til britisk høyesterett i HJ (Iran) i avsnitt 82, særlig vilkåret «a material reason». Staten v/UNE fikk ikke medhold i sitt syn, og har siden forholdt seg lojalt til Høyesteretts dom.

Det er ikke riktig, som det står i rapporten, at det ikke er opplyst i praksisnotatet om seksuell orientering på hvilke punkter praksis tidligere skilte seg fra dommen.

Det står på side 54 i rapporten at «flere EU-land» hadde begynt å anvende den trinnvise metoden til britisk høyesterett, og at UDI derfor foreslo i brev 02.09.11 til departementet at praksis burde legges om. Dette er ikke riktig; det står ikke i brevet. UDI påpekte tvert imot i brevet at «flere sammenlignbare land» hadde en annen praksis.

3. Utvalget av saker

Under punkt 6.3 i rapporten omtales UNEs utvalg av LHBTI-saker. UNE vil knytte noen bemerkninger til Schjativets gjennomgang og analyse.

Det står i rapporten:

«Rapportskriver ble gitt et utvalg av LHBTI-saker som UNE anså at var representativt for deres praksis etter Rt-2012-494. Kriteriene for utvelgelsen av saker er beskrevet i avsnitt 1.5 ovenfor. Av de 15 sakene ble 4 innvilget og 11 avslått.»

(Så vidt vi kan se ble Schjativet forelagt ni avslag og seks innvilgelser.)

- Innvilgelser som følge av generell risiko i hjemlandet (4)

Det står i rapporten:

«I de 2 andre sakene ville søker leve skjult (trinn 5). I den ene av de to var dette uttrykkelig vurdert hva søker anførte om hvorfor han ville skjule sin legning ved retur. Søker ble her trodd fordi han forklarte seg i samsvar med landinformasjon, dvs. at det forelå en generell risiko der det ikke var mulig å være åpen, heller ikke ovenfor egen familie. Dette var avgjørende for utfallet av vurderingen under trinn 5.»

¹⁰ LB-2012-1481

I den andre saken gikk det ikke klart frem av vedtaket hva som var grunnlaget for at UNE mente at søker begrunnet sin diskresjon med frykt for forfølgelse. Også her kom søker fra et land der det er vanskelig å tenke seg at søker kan ha noen sosiokulturell begrunnelse for å skjule sin legning som kan ha noen vesentlig selvstendig betydning.

Sakene gir derfor liten veiledning i hvordan UNE anvender årsakkravet i praksis.»

I disse avsnittene problematiserer rapporten at UNEs vedtak ga lite veiledning om hvordan UNE anvender årsakskravet. Etter UNEs syn var det ikke nødvendig å vurdere årsakskravet i disse sakene, idet man hadde konkludert med at klageren ville leve skjult pga. redsel for drap.

- Avslagene på risiko (6)

Det står i rapporten:

«Av de 6 som ble avslått på risiko, så ble det i 3 av sakene ikke tatt stilling til troverdigheten av homofilianførselen fordi en uansett skulle avslå på risiko (trinn 1).»

Vi må påpeke at UNE i disse sakene implisitt la til grunn at utlendingen var homofil. Dette ser man ved at UNE vurderer om vedkommende risikerer forfølgelse pga. klagerens legning.

Videre står det i rapporten:

«I samtlige av de 6 sakene ble avslaget på risiko begrunnet med at landinformasjon tilsa at det var mulig å leve ut sin legning dersom en hadde muligheter til å holde seg innenfor de sosiokulturelle rammene. Implisitt sies det dermed at det ikke foreligger noen generell risiko for den som er åpen, (trinn 2).»

Vi er ikke enig i denne tolkningen av vedtakene. UNE kan ikke se at vedtakene bygger på et resonnement om at så lenge klageren holder seg innenfor de sosiokulturelle normer, risikerer han ikke forfølgelse. For øvrig var det fire saker som ble avslått pga. at det ikke forelå risiko for forfølgelse ved retur.

For at departementet skal få en bedre forståelse for hvorfor det ble avslag i disse fire sakene, vil vi også påpeke:

- I den ene saken opplyste klageren at han ønsket å leve innenfor de sosiokulturelle normer i hjemlandet.
- I den andre saken hadde klageren blitt utsatt for diskriminering mv. i hjemlandet, men ikke av en slik art eller omfang at det var grunnlag for beskyttelse. I tillegg var det grunn til å tro at det var kjent for omgivelsene på hjemstedet at han var homofil. Likevel hadde han ikke blitt utsatt for overgrep.
- I den tredje saken hadde klageren levd som bifil/lesbisk store deler av sitt liv, uten å bli utsatt for overgrep.
- I den fjerde saken viste UNE til at klagerens individuelle situasjon tilsa at han ville klare seg fint ved retur selv om han var homofil. Klageren var en ressurssterk person med høy utdanning og stort nettverk.

VI. Betydningen av *Y og Z mot Tyskland*

Rapporten vier noe plass til omtale av storkammerets dom i sak *Y og Z mot Tyskland* (2012).¹¹ Storkammeret tok her stilling til tre spørsmål fra den tyske føderale forvaltningsdomstolen:

- (1) Kan enhver krenkelse av religionsfriheten utgjøre forfølgelse?
- (2) Er det nødvendig å skille mellom religionsfrihetens kjerneområde og ytre manifestasjoner når man skal avgjøre hvilke krenkelser som kan utgjøre forfølgelse?
- (3) Er søkerens frykt for forfølgelse «velbegrunnet» hvis han kan unngå forfølgelse ved å avstå fra visse religiøse handlinger i hjemlandet?

De to første spørsmålene gjaldt tolkningen av «forfølgelse» i art. 9 (1)(a) i statusdirektivet. De ble derfor behandlet sammen. Domstolen vurderte først om enhver krenkelse av religionsfriheten kan utgjøre forfølgelse, og deretter om det er nødvendig å skille mellom religionsfrihetens kjerneområde og ytre manifestasjoner. Med «kjerneområde» menes retten til å ha og utøve religion privat, se avsnitt 62.

Til det første spørsmålet var domstolens konklusjon at ikke enhver krenkelse kan utgjøre forfølgelse. I domspremissene fremhever domstolen at det må foreligge en alvorlig krenkelse av religionsfriheten som har en betydelig effekt på søkeren for at det skal være mulig å anse det som forfølgelse, jf. avsnitt 59. Krenkelsen må være like alvorlig som et brudd på de ufravikelige rettighetene i EMK art. 15 (2), bl.a. rett til liv og vern mot mishandling, jf. avsnitt 61.

I det andre spørsmålet konkluderte domstolen med at det ikke er nødvendig å skille mellom religionsfrihetens kjerneområde eller ytre manifestasjoner. Det kan foreligge forfølgelse som følge av inngrep i den offentlige religionsutøvelsen. I premissene ble det vist til at religionsfriheten tolkes vidt og beskytter både retten til å ha og til å utøve sin religion, offentlig som privat. Det avgjørende er ikke hvilken del av religionsfriheten som berøres, eller om søkeren blir forfulgt fordi han utøver sin religion offentlig eller privat. Spørsmålet er om krenkelsen er så alvorlig at den utgjør forfølgelse. Myndighetene må vurdere alle slags handlinger for å kunne avgjøre om de «by their nature or repetition» er tilstrekkelig alvorlige til å utgjøre forfølgelse, jf. avsnitt 64. Det avgjørende er inngrepets iboende alvor og konsekvenser for den enkelte, jf. avsnitt 65 og 66. Domstolen uttalte i avsnitt 67 at følgelig kan en krenkelse av religionsfriheten utgjøre «forfølgelse» hvor en asylsøker, som et resultat av å utøve sin religionsfrihet, utsettes for en reell risiko for bli strafforfulgt eller utsettes for umenneskelig eller nedverdiggende behandling.

Domstolen uttaler videre i avsnitt 69 at siden religionsfriheten omfatter deltakelse i formell gudsdyrkelse i det offentlige, alene eller i felleskap med andre, kan forbudet mot slik deltakelse utgjøre en tilstrekkelig alvorlig krenkelse og dermed forfølgelse, hvis det medfører en reell risiko for at søkeren vil bli strafforfulgt eller utsatt for umenneskelig eller nedverdiggende behandling.

Når man skal vurdere risikoen for forfølgelse må myndighetene ta hensyn til en rekke objektive og subjektive faktorer. Det at en offentlig religiøs praksis er spesielt viktig for søkeren for å kunne bevare hans religiøse identitet, er en relevant faktor når man skal vurdere graden av risiko for forfølgelse, selv om denne praksisen ikke er en sentral del av troen til det religiøse fellesskapet som søkeren tilhører, jf. avsnitt 70.

I en samlet konklusjon til de to første spørsmålene uttalte domstolen at begrepet «forfølgelse» i art. 9 (1)(2) må tolkes slik at:

¹¹ European Court of Justice, Bundesrepublik Deutschland v. Y (C-71/11), Z (C-99/11), C-71/11 and C-99/11, 5 September 2012.

- Ikke enhver krenkelse av religionsfriheten utgjør forfølgelse;
- Det kan foreligge forfølgelse som følge av inngrep i den offentlige religionsutøvelsen;
- For å kunne avgjøre om krenkelser av religionsfriheten kan utgjøre forfølgelse, må myndighetene vurdere, i lys av søkerens individuelle omstendigheter, om denne personen, som følge av å utøve sin religionsfrihet i hjemlandet, utsettes for en reell risiko for å bli straffeforfulgt eller utsatt for umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

Det tredje spørsmålet var om søkeren kan ha en velbegrunnet frykt for forfølgelse i henhold til art. 2 (c) hvis han kan unngå forfølgelse ved å avstå fra bestemte religiøse handlinger. Spørsmålet gjelder personer som ikke allerede risikerer forfølgelse i hjemlandet, jf. avsnitt 74.

Bakgrunnen for spørsmålet var at tyske utlendingsmyndigheter opererte med en diskresjonsplikt for offentlige religiøse handlinger. Tyske myndigheter mente at søkere som ikke allerede risikerte forfølgelse, måtte forventes å opptre rimelig («behave reasonably») og avstå fra offentlig religionsutøvelse som kunne medføre forfølgelse. Sml. generaladvokatens instilling, Federal Republic of Germany v. Y and Z (Opinion of Advocate General), avsnitt 16 i.f.

Domstolen uttalte at når man skal vurdere om søkeren har en velbegrunnet frykt, må man avgjøre om de konkrete omstendighetene i saken gir rimelig grunn til å frykte at søkeren rent faktisk vil risikere forfølgelse – «that he will in fact be subject to acts of persecution.», jf. avsnitt 76. Risikovurderingen må skje på grunnlag av en konkret vurdering av de faktiske omstendigheter i saken i henhold til de alminnelige reglene i art. 4, jf. avsnitt 77. Ingen av disse reglene sier at når man skal vurdere den faktiske risikoen er det nødvendig å ta hensyn til muligheten for søkeren til å unngå forfølgelse ved å avstå fra religiøse handlinger, og dermed avstå fra den beskyttelse som direktivet er ment å gi, jf. avsnitt 78.

Domstolen påpeker deretter at dersom det er lagt til grunn at søkeren ved retur til hjemlandet kommer til å utføre religiøse handlinger som kommer til å utsette ham for en reell risiko, vil han ha rett til flyktningstatus. Det faktum at han kan unngå forfølgelse ved å avstå fra bestemte religiøse handlinger, er ikke relevant.

“79. It follows that, where it is established that, upon his return to his country of origin, the person concerned will follow a religious practice which will expose him to a real risk of persecution, he should be granted refugee status, in accordance with Article 13 of the Directive. The fact that he could avoid that risk by abstaining from certain religious practices is, in principle, irrelevant.”

Domstolens konklusjon på det tredje spørsmålet var at søkeren har en velbegrunnet frykt dersom myndighetene anser, i lys av søkerens individuelle omstendigheter, at det er rimelig å tro at han kommer til å utføre religiøse handlinger ved retur til hjemlandet som kommer til å utsette ham for en reell risiko for forfølgelse. I denne vurderingen kan ikke myndighetene med rimelighet forvente at han skal avstå fra slike handlinger.

“Article 2(c) [] must be interpreted as meaning that the applicant’s fear of being persecuted is well founded if, in the light of the applicant’s personal circumstances, the competent authorities consider that it may reasonably be thought that, upon his return to his country of origin, he will engage in religious practices which will expose him to a real risk of persecution. In assessing an application for refugee status on an individual basis, those authorities cannot reasonably expect the applicant to abstain from those religious practices.”

Det er grunn til å feste seg ved denne konklusjonen. Den sier at søkeren vil ha en velbegrunnet frykt for forfølgelse *hvis* («if») man mener at det er rimelig å tro, i lys av hans personlige omstendigheter, at han ved retur til hjemlandet kommer til å («will») utføre religiøse handlinger som kommer til å

(«will») utløse en reell risiko for forfølgelse. I denne vurderingen kan man ikke med rimelighet forvente at han skal avstå fra slike handlinger.

Dette er den samme risikovurderingen som UNE foretar. Myndighetene må foreta en konkret og fremtidsrettet vurdering av risikoen uten å pålegge noen form for diskresjon.

Utlendingsmyndighetene må vurdere om det er rimelig å tro at søkeren “will engage in religious practices” ved retur til hjemlandet som «will expose him to a real risk of persecution.»

Konklusjonen forutsetter at søkeren kommer til å utføre handlinger som kan medføre en reell fare for forfølgelse. Det samme gjør avsnitt 79, som sier at søkeren vil ha rett til flyktningstatus dersom det er «established that, upon his return to his country of origin, the person concerned will follow a religious practice which will expose him to a real risk of persecution [...]» Det er også andre avsnitt i dommen som indikerer at søkeren rent faktisk risikerer forfølgelse, jf. avsnitt 76: «will in fact be subject to acts».

Dette er - til sammenligning - den samme vurderingen som Høyesterett foretar i første del av avsnitt 57 i Rt. 2012 s. 494. Høyesterett sier at man må vurdere hva den enkelte søker vil gjøre hvis han returnerer til hjemlandet. Hvis han rent faktisk kommer til å være åpen om sin legning og dermed risikere forfølgelse, vil han ha en «*velbegrunnet frykt for forfølgelse, selv om forfølgelse kunne vært unngått ved å holde den seksuelle orienteringen skjult.*»

Forskjellen på EU-dommen og Rt. 2012 s. 494 er at Høyesterett går et skritt videre. Både EU-domstolen og Høyesterett legger til grunn at søkeren vil ha en «velbegrunnet frykt» hvis han rent faktisk kommer til å utføre handlinger som medfører en konkret fare for forfølgelse. Da kan det ikke kreves at han avstår fra slike handlinger. Men Høyesterett anser at søkeren *også* vil ha en velbegrunnet frykt i de tilfeller hvor han ikke utfører slike handlinger og derfor ikke risikerer forfølgelse, så lenge frykten for forfølgelse er en sentral grunn til at han lar være. Høyesterett har dermed en videre tolkning av kravet om «velbegrunnet frykt» enn det som følger av EU-dommen og alminnelig flyktningrett, som krever at søkeren rent faktisk risikerer forfølgelse. Dersom EU-domstolen hadde ment at søkeren kunne ha en velbegrunnet frykt *også* i tilfeller hvor han rent faktisk ikke risikerer forfølgelse, ville det formentlig ha stått i dommen.

I Schjativets rapport argumenteres det derimot for at *EU-dommen går lenger enn Høyesterettsdommen*. Det står på side 9 at EU-dommen må «*forstås slik at det er tilstrekkelig at frykten inngår som en grunn uten at det skal foretas noen videre kvalifisering.*» Dvs. at søkeren vil ha en velbegrunnet frykt i de tilfeller hvor han vil avstå fra religiøse handlinger og derfor ikke risikere forfølgelse, så lenge frykten for forfølgelse er én grunn til det.

Dette er ikke riktig. Søkeren vil *ikke* ha en velbegrunnet frykt i de tilfeller hvor han vil avstå fra handlinger og derfor ikke risikere forfølgelse. Domstolen forutsetter i sin konklusjon og begrunnelse at søkeren faktisk kommer til å utføre handlinger som medfører en reell fare for forfølgelse, jf. avsnitt 79-80 og konklusjonen punkt 2. Den årsakslære som rapporten antyder, forutsetter at søkeren avstår fra slike handlinger. Da blir spørsmålet hva som er grunnen til det.

Vi stusser også på noen andre utsagn om dommen i rapporten. Blant annet står det på side 8 at dommen må forstås slik at det ikke er adgang til å trekke inn landinformasjon som peker på at det er mulig å praktisere sin legning i det private rom hvis man tilpasser seg de sosiokulturelle normer. Det domstolen sier, er at hvis myndighetene tror at søkeren kommer til å utøve sin religion på en måte som medfører fare for forfølgelse, kan de ikke forvente eller kreve at han handler på en annen måte. Det at han faktisk har muligheten til det, er ikke relevant. Domstolen sier ikke at myndighetene ikke kan få presentert eller vise til landinformasjon som beskriver den faktiske retursituasjonen eller de faktiske begrensninger i religionsfriheten for en religiøs gruppe.

Videre heter det på side 62 i rapporten at dommen klargjorde at *«hvorvidt handlingen hører til troens kjerne eller periferi er ikke relevant for å vurdere beskyttelsesbehovet så lenge den er å anse som en så grunnleggende del av søkers religiøse identitet»*, og at *«det kan ikke pålegges et diskresjonskrav mot handlinger som er å anse som en så grunnleggende del av søkers religiøse identitet.»* Dette er ikke en riktig gjengivelse av dommen. Det domstolen sier, er at man ikke kan kreve diskresjon for *noen* religiøse handlinger som søkeren kommer til å foreta. Det spiller ingen rolle om de er grunnleggende for søkerens identitet eller ikke. Domstolen sier videre at det ikke spiller noen rolle om handlingen tilhører religionsfrihetens kjerneområde. Religionsfriheten dekker alle handlinger uansett om de utøves privat eller offentlig. Domstolen oppstiller ikke noe krav om at handlingen må være «grunnleggende» for søkerens identitet.

Gjengivelsen i rapporten av dommens avsnitt 70 er heller ikke presis. Det står på side 50 i rapporten at domstolen konkluderer med at «retten til å bevare sin religiøse identitet» er en risikofaktor. Det domstolen påpeker, er at utøvelsen av en bestemt religiøs praksis i det offentlige - «the observance of a certain religious practice in public» - som er av spesiell betydning for å bevare søkerens religiøse identitet, kan være en risikofaktor.

VII. Svensk praksis

Rettssjefen i det svenske Migrationsverket har beskrevet årsaksvurderingen i sine retningslinjer («rättsliga ställningstagande») om seksuell legning av 2011 og religion av 2012. Retningslinjene sier at søkeren har en velbegrunnet frykt dersom risikoen for forfølgelse er «årsaken» («orsaken») til at søkeren velger å leve diskret.¹² I henhold til Høyesteretts dom i Rt. 2012/494 vil søkeren ha en velbegrunnet frykt dersom risikoen er «en sentral årsak».

I et referansemøte med Schjattvet var det en kort diskusjon om de svenske retningslinjene. UNEs deltakere i referansegruppa påpekte at det svenske kravet «årsaken» språklig sett er noe strengere enn kravet om «en sentral årsak». Hvis man i dagligtale sier at noe er «årsaken», kreves det normalt noe mer enn at det bare er «én sentral årsak» blant mange årsaker. Schjattvet argumenterer for det motsatte. Hun mener at uttrykket «årsaken» - til tross for ordlyden - kun betyr «en årsak», jf. side 58 i rapporten. Det er ikke holdepunkter for en slik tolkning i retningslinjene eller rettssjefens øvrige uttalelser. De svenske forarbeidene, som det vises til i rapporten, omhandler ikke årsaksvurderingen og har ingen uttalelser om dette, jf. Regeringens proposition 2005/06:6: *Flyktingskap och förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning*.

I rapporten vises det videre til at Schjattvets tolkning «følger også av Migrationsöverdomstolens praksis», og det vises her til en dom av 19.12.2013 (UM 3853-13). Men denne dommen gjaldt utelukkende spørsmålet om troverdighet og hvorvidt en nigeriansk asylsøker var homofil. Migrationsöverdomstolen mente at han ikke var homofil. Dommen har en forholdvis kort og nøytral gjengivelse av innholdet i ulike rettskilder, bl.a. Migrationsverkets retningslinjer og EU-domstolens avgjørelser, uten å si noe om tolkningen av disse. Deretter foretar domstolen en vurdering av søkerens troverdighet på bakgrunn av de konkrete omstendighetene i saken. Domstolen gir ingen uttalelser om årsaksvurderingen.

Migrationsverket har for øvrig opplyst til UNE at de i løpet av kort tid vil endre retningslinjene og ta bort det som i dag står om årsaksvurdering. De har opplyst at de kun vil foreta en konkret, fremtidsrettet vurdering av søkerens handlinger og den konkrete risikoen.

¹² Migrationsverket, Rättschefens rättsliga ställningstagande. Metod för utredning av risken för personer som åberopar skyddsskäl på grund av sexuell läggning (RCI 03/2011) av 13.01.2011 punkt 4 (6) og Migrationsverket, Rättsligt ställningstagande angående religion som asylskäl inklusive konvertering (RCI 26/2012) av 12.11.2012, punkt 5.

VIII. Bør «homofilimetoden» anvendes i andre beskyttelsessaker? Konsekvenser

I Rt. 2012 s. 494 har Høyesterett som kjent oppstilt en spesiell metode for å vurdere anførsler om seksuell orientering. På side 15 i rapporten anbefales departementet å vurdere om UDI bør instrueres i å legge trinn for trinn-metoden til grunn også i konvertittsaker.

UNE har ikke anvendt denne metoden i andre saker enn saker om seksuell orientering, f.eks. i saker om politisk oppfatning eller religion. Med henvisning til departementets bestilling, vil vi si noe om bakgrunnen for dette. Det bør for øvrig være opp til de politiske myndigheter om metoden også bør anvendes i andre saker enn LHBTI-saker.

Det fremgår ikke av Høyesterettsdommen at metoden skal anvendes i andre saker enn saker om seksuell orientering. Dersom Høyesterett hadde ment det, ville det kanskje ha fremkommet av dommen. Høyesterett har for øvrig nektet fremmet to anker i konvertittsaker hvor den tapende part (asylsøkeren) argumenterte for at denne metoden måtte komme til anvendelse.

Etter det UNE kjenner til, har ingen andre land anvendt den samme metoden med det samme vurderingstema i andre typer asylsaker. Heller ikke EU-domstolen har anvendt metoden i sin avgjørelse *Y og Z mot Tyskland* fra 2012. Domstolen sier i sin konklusjon at klageren vil ha en velbegrunnet frykt hvis det er rimelig å tro at han kommer til å utføre - «will engage in» - handlinger som kommer til å utsette ham - «which will expose him» - for fare. Det fremgår ikke av dommen at klageren også vil ha en velbegrunnet frykt hvis han avstår fra visse religiøse handlinger og ikke risikerer forfølgelse, og frykten for forfølgelse er en sentral grunn til det.

Storbritannia, som er bundet av den britiske høyesterettsdommen i saker om seksuell orientering, har ikke anvendt samme metode i saker om religion. Men som nevnt ovenfor anbefaler UK Home Office en liknende metode for konvertitter fra Iran. Sverige har - i tillegg til Finland - langt på vei innført den samme årsakslære i saker om religion, men svenske myndigheter har som nevnt opplyst at de i nær fremtid vil gå bort fra årsakslæren.

Den alminnelige fremgangsmåten i norsk og internasjonal flyktningrett er å vurdere om det foreligger en reell og konkret fare for alvorlige krenkelser ved retur til hjemlandet.

Den spesielle «homofilimetoden» er kritisert i flyktningrettslig litteratur, hvor det påpekes at metoden strider mot alminnelig flyktningrett.¹³ I henhold til internasjonal rettspraksis må det være en reell og objektiv fare for fremtidig forfølgelse. Klageren kan ikke ha en «velbegrunnet frykt» for overgrep som faktisk ikke vil skje.

Vi gjør departementet oppmerksom på at en innføring av metoden i andre asylsaker i prinsippet vil innebære en betydelig endring av flyktningretten. Asylsøkere vil kunne ha rett til flyktningstatus på grunnlag av oppfatninger som de aldri har gitt uttrykk for, eller kommer til å gi uttrykk for ved retur. Det kreves ingen aktivitet, ingen handling eller konkret fare. Det er tilstrekkelig å påberope seg en oppfatning, så lenge man generelt risikerer forfølgelse ved å uttrykke denne offentlig, og frykten for forfølgelse er en «sentral» grunn til å la være. Svært mange mennesker fra strenge regimer kan ha kritiske oppfatninger om myndighetene uten at de noen gang gir uttrykk for disse offentlig. Mange vil kunne hevde at faren for å bli forfulgt, f.eks. mishandlet av politiet, er én sentral grunn til det. Pga. det spesielle beviskravet i asylretten vil også mange måtte bli hørt med dette.

¹³ James C. Hathaway and Jason Pobjoy, "Queer cases make bad law" (2012), 44(2) New York University Journal of International Law and Politics 315-389

Ingen sammenlignbare menneskerettighetskonvensjoner blir tolket på denne måten. Etter fast og langvarig praksis ved ulike klageorgan må det foreligge en konkret og fremtidsrettet fare for å få vern etter den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) art. 3, torturkonvensjonen art. 3 eller FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter art. 7.

Endelig viser vi til at Justisdepartementet har instruert UDI om at metoden bare skal anvendes i saker om seksuell legning, og ikke i saker om religion, politisk oppfatning, etnisk eller sosial tilhørighet osv. Denne instruksjonen er ikke bindende for UNE, men den er en relevant rettskilde.

På side 51 i rapporten tas det til orde for at en avgjørelse fra Borgarting lagmannsrett av 19.11.2012 (LB-2010-134086) taler for at metoden også må/bør anvendes i konvertittsaker. Dette er en sannhet med modifikasjoner. Lagmannsretten ga sin tilslutning til prinsippet om at ingen kan pålegges å skjule sin tro, men var usikker på metoden. Uttalelsene om anvendelsen av metoden var dessuten ikke nødvendige for resultatet. Vi nøyer oss med å vise til domspremissene.

Ev. spørsmål kan rettes til undertegnede. UNE stiller gjerne på et møte med departementet i sakens anledning hvis det skulle være ønskelig.

Med hilsen

Øyvind Havnevik
seksjonssjef

Katrine Kleiven Mentzoni
seniorrådgiver

Vedlegg:

Praksis i UNE: Seksuell orientering (homofili) som asylgrunn
Praksisnotat: Anførsler om forfølgelse pga. religion
Internt notat: Forfølgelse på grunn av religion

Dette brevet er godkjent elektronisk i Utlendingsnemnda og har derfor ingen signatur.